

ΣΥΓΚΡΙΣΗ – ΥΠΕΡΘΕΜΑΤΙΣΗ

Σκέψεις γύρω από την χρήση του Συγκριτικού & Υπερθετικού Βαθμού μέσα στην Ελληνική πρόταση.

ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ

- 1η. **Η έννοια του κατηγορουμένου:** Το κατηγορούμενο, είτε ως επίθετο είτε ως ουσιαστικό, είναι μια λέξη η οποία 'κατατάσσει', 'κατηγοριοποιεί' το 'υποκείμενο', δηλ. το 'εντάσσει' σε μια ευρύτερη ομάδα. Φερ' ειπείν όταν λέω ότι *'Αυτό είναι αυτοκίνητο'*, ή *'Αυτό το αυτοκίνητο είναι κόκκινο'*, αυτό που κάνω είναι να 'κατηγοριοποιώ' το *'Αυτό'* στην ομάδα των *'αυτοκινήτων'*, ή πάλι στην ομάδα του *'κόκκινου'* χρώματος. Αυτή η 'κατηγοριοποίηση' γίνεται στο νου μας ακόμη και χωρίς την ύπαρξη καθαρού 'κατηγορουμένου', επιθέτου ή ουσιαστικού, ειμή μόνο με ένα ρήμα, μεταβατικό ή αμετάβατο. Όταν λέμε δηλ. *'Εγώ τρέχω'*, *'Αυτός γράφει ένα γράμμα'*, και στις δύο περιπτώσεις κατατάσσω τα υποκείμενα *'Εγώ'* και *'Αυτός'* σε δύο αντίστοιχες ενέργειες, σ' αυτήν του *'τρεξίματος'* και σ' εκείνη του *'γραφίματος'*. Αυτός είναι και ο λόγος, για τον οποίον το 'ρήμα' σε ορισμένα συντακτικά ονομάζεται και ως 'κατηγόρημα', διότι από μόνο του χωρίς κατηγορούμενο 'κατηγοριοποιεί' το 'υποκείμενο'. Θεωρούμε δηλ. ως ισοδύναμες συντακτικά τις φράσεις *'τὸ ρόδον θάλλει'* και *'τὸ ρόδον θαλερόν ἐστι'* (Συντ. Κύηner, σελ.3). Με βάση όλα αυτά, όταν λέμε ότι το 'Υ' κατατάσσεται σε μια κατηγορία είτε μέσω του κατηγορουμένου ή μέσω ρήματος, αυτό που εννοούμε είναι ότι κάθε 'Υ' είναι έννοια 'Είδους', μικρότερη δηλ. σε νοηματικό εύρος, ενώ κάθε 'Κ' ή 'Ρήμα' είναι έννοιες 'Γένους', δηλ. μεγαλύτερες σε νοηματικό εύρος, διότι μόνο έτσι μπορεί ένα 'Υ' να εναχθεί σε ένα είτε 'Κ', είτε 'Ρ', (για περισσότερα, Κύηner, 37, 1).
- 2η. **Πλάτος εννοίας:** Έτσι ονομάζω το σύνολο των διαφορετικών μεταξύ τους 'Υ', τα οποία μπορεί να πάρει ένα σταθερό 'Κ'. Π.χ. στον πιο κάτω πίνακα 'πλάτος' της εννοίας 'Άνθρωπος' είναι όλες οι εκ δεξιών έννοιες, διότι αυτές μπορούν να γίνουν 'Υ' με κοινό 'Κ' την έννοια 'Άνθρωπος'.

Άνθρωπος	Έλληνας	Στοχαστής	Φιλόσοφος	Αθηναίος	Σωκράτης	Πλάτων
----------	---------	-----------	-----------	----------	----------	--------

- Έτσι πλέον μπορούμε να πούμε πως όταν διερευνάμε το 'πλάτος' μια εννοίας, αυτό σημαίνει ότι διερευνώ το 'πλάτος' ενός σταθερού 'Κ', δηλ. ως 'πλάτος' πλέον εννοώ όλα τα διαφορετικά μεταξύ τους 'Υ' αυτού του συγκεκριμένου 'Κ'.
- 3η. **Βάθος εννοίας:** ονομάζω όλα τα διαφορετικά μεταξύ τους 'Κ', τα οποία μπορεί να πάρει ένα σταθερό 'Υ'. Π.χ. στον πιο πάνω πίνακα 'βάθος' των εννοιών 'Σωκράτης' ή 'Πλάτων' είναι όλες οι εκ αριστερών έννοιες, διότι αυτές μπορούν να γίνουν 'Κ'. Έτσι λοιπόν όταν διερευνώ το 'βάθος' μιας εννοίας, αυτό σημαίνει ότι διερευνώ το 'βάθος' ενός σταθερού 'Υ', δηλ. ως 'βάθος' πλέον εννοώ όλα τα διαφορετικά μεταξύ τους 'Κ' αυτού του συγκεκριμένου 'Υ'.
- 4η. **Σχέση Βάθους & Πλάτους:** Όταν ένα σταθερό και ίδιο 'Κ' μπορεί να πάρει πολλά διαφορετικά μεταξύ τους 'Υ', τότε αν αυτό το συγκεκριμένο 'Κ' το μετατρέψουμε σε 'Υ', θα δούμε ότι θα δέχεται ελάχιστα 'Κ'. Και βεβαίως ισχύει και το ακριβώς αντίθετο, δηλ. όταν ένα σταθερό 'Υ' μπορεί να πάρει πολλά διαφορετικά μεταξύ τους 'Κ', τότε αν μετατρέψουμε το 'Υ' σε 'Κ', θα δούμε ότι θα δέχεται ελάχιστα 'Υ'. Π.χ. στον πιο πάνω πίνακα αν διερευνήσω το 'πλάτος' της εννοίας 'Άνθρωπος', τότε θα δούμε ότι όλες οι εκ δεξιών έννοιες αποτελούν το 'πλάτος' της, καθώς θα έχουμε: «ο Έλληνας είναι Άνθρωπος», «ο στοχαστής είναι Άνθρωπος» κ.ο.κ.· δηλ εδώ προσθέστε όσα άπειρα 'Υ' μπορείτε. Αν όμως τώρα διερευνήσω το 'βάθος' της εννοίας 'Άνθρωπος', δηλ. αν μετατρέψω το μέχρι πριν 'Κ' σε 'Υ', και βρω πόσα διαφορετικά 'Κ' μπορεί να πάρει, τότε θα δούμε ότι τα 'Κ' αυτά θα είναι ελάχιστα, δηλ. ίσως «ο Άνθρωπος είναι όν», «ο Έλληνας είναι θνητός», και ίσως το πολύ ακόμη ένα δύο. Αυτό σημαίνει ότι *'όταν μία έννοια έχει μεγάλο πλάτος, τότε η ίδια έννοια θα έχει μικρό βάθος'*· όπου φυσικά ισχύει και το αντίθετο, δηλ. *'όταν μία έννοια έχει μικρό πλάτος, τότε η ίδια έννοια θα έχει μεγάλο βάθος'*.
- 5η. **Έννοια 'Είδους' & έννοια 'Γένους':** Έννοια 'Είδους' λέγεται κάθε έννοια που περιλαμβάνεται στο 'Πλάτος' μια ευρύτερης. Δηλ. εν προκειμένω η έννοια 'Σωκράτης' είναι έννοια 'Είδους', στην έννοια 'Αθηναίος', ενώ η έννοια 'Αθηναίος' είναι έννοια 'Γένους' στην έννοια 'Σωκράτης' ή 'Πλάτων'. Το ίδιο συμβαίνει και ανάμεσα στις έννοιες 'Φιλόσοφος' και 'Αθηναίος'. Έννοια 'Γένους' ονομάζουμε την ευρύτερη, ενώ έννοια 'Είδος' ονομάζουμε την στενότερη.
- 6η. **Έννοιες 'Υπάλληλες':** Έτσι ονομάζονται δύο έννοιες 'α' και 'β', εκ των οποίων η 'α' να είναι έννοια 'Γένους' για την 'β', και η 'β' να είναι έννοια 'Είδους' για την 'α', όπως για παράδειγμα οι έννοιες *'α= γεωμετρικό σχήμα'* και *'β= τρίγωνο'*, ή πάλι *'α= φυτό'* & *'β= θάμνος'*. Και για τον πιο πάνω πίνακα: *'α=Αθηναίος'* και *'β=Πλάτων'*.

- 7η. **Έννοιες 'Παράλληλες':** λέγονται εκείνες οι έννοιες οι οποίες αν και διαφορετικές, υπάγονται στο *πλάτος την ίδιας έννοιας*. Για παράδειγμα 'παράλληλες' είναι οι έννοιες 'θάμνος' & 'δένδρο', διότι υπάγονται στην ίδια έννοια *πλάτους*, 'Φυτό'. Στον πιο πάνω πίνακα είναι οι έννοιες 'Πλάτων' & 'Σωκράτης', διότι υπάγονται στην έννοια 'φιλόσοφοι'.
- 8η. **Η έννοια του Θετικού βαθμού των επιθέτων:** Μια έννοια ή υπάρχει, ή δεν υπάρχει· ή *είναι*, ή *δεν είναι*. Αν υποθέσουμε ότι ο ορισμός του 'Σοφού' ανθρώπου είναι $\Sigma = \{a, b, c, d, e, f\}$, τότε 'σοφός' είναι αυτός που έχει όλα τα στοιχεία του συνόλου « Σ », ειδικά δεν είναι 'σοφός'. Ο 'Θετικός' βαθμός των επιθέτων ως 'κατηγορούμενο' κατηγοριοποιεί ένα υποκείμενο στην ομάδα εκείνων των όντων που διαθέτουν όλα τα γνωρίσματα του επιθέτου στον θετικό βαθμό. Δηλ. αν πω '*ο Σωκράτης είναι σοφός*', το επίθετο θετικού βαθμού '*σοφός*' εντάσσει το 'Υ' σ' αυτούς που έχουν τα γνωρίσματα του « Σ ».
- 9η. **Η έννοια της Σύγκρισης:** Για να έχουμε 'σύγκριση', πρέπει να τηρούνται οι εξής προϋποθέσεις: (1^η) πρέπει να έχουμε δύο όρους σύγκρισης, 'Α' & 'Β'. Οι δύο αυτοί όροι πρέπει να ανήκουν στην ίδια έννοια 'Γένους', χωρίς όμως ο 'Α' να είναι 'Είδος' και ο 'Β' να είναι 'Γένος', δηλ. πρέπει να είναι 'παράλληλες' και όχι 'υπάλληλες'. Για παράδειγμα ενώ μπορώ πω '*ο Σωκράτης είναι σοφότερος από τον Πλάτωνα*', ή και '*ο Πλάτωνας είναι σοφότερος από τον Σωκράτη*', διότι οι συγκρινόμενες έννοιες ανήκουν στο Γένος, 'Φιλόσοφοι', και είναι και 'παράλληλες', δεν μπορώ να πω '*ο Σωκράτης (ή ο Πλάτων) είναι σοφότερος (πιο σοφός) από τους Αθηναίους*', διότι οι έννοιες «*Σωκράτης/Πλάτων*» και «*Αθηναίοι*» είναι 'υπάλληλες'. (2^η) Ο Συγκριτικός βαθμός των επιθέτων, όπως και στο παράδειγμα '*ο Α σοφότερος του Β (ή $A > B$)*', πρέπει να συγκρίνει δύο μέρη – όρους, εκ των οποίων κανείς να μην διαθέτει όλα τα στοιχεία της έννοιας 'Σοφός' στον θετικό βαθμό, αλλά ο 'Α' απλώς να έχει περισσότερα από τον 'Β'· ή έστω και οι δυο να έχουν όλα τα στοιχεία της έννοιας 'Σοφός', αλλά ο Α να τα αξιοποιεί με πιο παραγωγικό τρόπο. Είναι λοιπόν αδύνατον να πω: '*ο Α σοφότερος του Β (ή $A > B$)*', αν ο 'Α' είναι απολύτως σοφός, ενώ ο 'Β' είναι λιγότερο, διότι τότε θα έπρεπε να πω: '*ο Α είναι σοφός, ενώ ο Β είναι λιγότερο σοφός*'. (3^η) Πρέπει και οι δύο συγκρινόμενοι όροι να ανήκουν στο ίδιο 'Γένος'. Δηλ. ενώ μπορώ να πω: '*η μηλιά ως δέντρο είναι ωραιότερη από την κερασιά*', διότι και τα δυο συγκρινόμενα μέρη υπάγονται στην ίδια έννοια γένους 'Δέντρο', είναι αδύνατον να πω: '*η μηλιά είναι ωραιότερη από την αγελάδα*'.
- 10η. **Η έννοια του Υπερθετικού βαθμού των επιθέτων:** Το επίθετο υπερθετικού βαθμού συνήθως εκφράζει σύγκριση, όπως και του συγκριτικού βαθμού, μόνο που την εκφράζει στον *ύψιστο βαθμό*. Για να συμβεί όμως αυτό, πρέπει να τηρούνται οι εξής προϋποθέσεις. (1^η) το επίθετο υπερθετικού βαθμού να είναι *άναρθρο*, δηλ. κατ' ουσίαν να λειτουργεί ως πραγματικό επίθετο. (2^η) το γένος του να συμφωνεί με εκείνο του υποκειμένου της προτάσεως, π.χ. '*φθόνος χαλεπώτατος νόσων έστί*' (το *μίσος είναι στον ύψιστο βαθμό ανυπόφορο σε σύγκριση με τις ασθένειες*), όπου το '*χαλεπώτατος*' συμφωνεί με το γένος του υποκειμένου '*φθόνος*', και η γενική '*νόσων*' είναι συγκριτική, ενώ αν το κατηγορούμενο συμφωνήσει με το γένος της Γενικής, και η πρόταση γίνει '*φθόνος χαλεπωτάτη νόσων έστί*', τότε η γενική θα είναι *διαιρητική*, έστω κι αν το επίθετο είναι *άναρθρο* (Kühner, §363). (3^η) και τα δύο συγκρινόμενα μέρη με τον υπερθετικό βαθμό ενός επιθέτου έχουν *όλα τα γνωρίσματα* του επιθέτου στον θετικό βαθμό· η διαφορά μεταξύ τους έγκειται στο ότι το ένα μέρος θα τα έχει στον *ύψιστο βαθμό* ως ποιότητα. Δηλ. αν για παράδειγμα η έννοια '*πλούσιος*' στον θετικό βαθμό ορίζεται ως $\Pi = \{p, q, r, s, t\}$, τότε αν πω '*ο Α είναι πλουσιότερος συγκριτικά με τον Β*', τότε 'Α' και 'Β' έχουν τα ίδια γνωρίσματα του 'Π', είναι δηλ. και οι δύο '*Πλούσιοι*'. η διαφορά μεταξύ τους βρίσκεται στο ότι ο 'Α' τα στοιχεία του 'Π' τα έχει επαυξημένα ως $\Pi = \{p^2, q^2, r^2, s^2, t^2\}$. (Kühner, σελ.23, 4 με αρκετά παραδείγματα).
- 11η. **Η έννοια της διαίρεσης:** Όταν έχουμε 'Διαίρεση', τότε υποχρεωτικά υπάρχουν δύο έννοιες, μια έννοια η οποία εξαιρείται από ένα σύνολο στο οποίο ανήκει, και μία έννοια συνόλου, από το οποίο γίνεται η εξαίρεση. Με τις έννοιες αυτές συμβαίνει το ακριβώς αντίθετο με την σύγκριση, δηλ.: (1^{ον}) και οι δύο έννοιες πρέπει να ανήκουν στο ίδιο 'Γένος', (2^{ον}) η έννοια που εξαιρείται απ' το σύνολο πρέπει να είναι το 'Είδος', και η έννοια συνόλου, απ' όπου γίνεται η εξαίρεση· πρέπει να είναι το 'Γένος'. Δηλ. μπορώ να πω '*ο Σωκράτης είναι ο πιο καλός ανάμεσα στους Αθηναίους / στους φιλοσόφους / στους Έλληνες / στους ανθρώπους*', διότι και στις τέσσερις αυτές προτάσεις η έννοια '*Σωκράτης*' η οποία 'εξαιρείται', είναι το 'είδος', και όλες οι δεύτερες έννοιες είναι το 'γένος'. Ή πάλι μπορώ να πω '*οι αθηναίοι είναι οι πιο καλοί ανάμεσα στους Έλληνες*'· ενώ είναι αδύνατον να πω '*οι Έλληνες είναι οι πιο καλοί ανάμεσα στους Αθηναίους*'.

12η. **Η δύναμη του 'Άρθρου' στο κατηγορούμενο:** Κατά κανόνα το κατηγορούμενο είναι άναρθρο, είτε είναι ουσιαστικό, είτε είναι επίθετο ή μετοχή. Όταν όμως πάρει άρθρο, τότε το έναρθρο αυτό κατηγορούμενο εμφανίζεται ως κάτι το ξεχωριστό, το ιδιαίτερο. Π.χ. αν πω 'ο Σωκράτης ἐστὶν ἀγαθὸς ἀνὴρ', το έναρθρο κατηγορούμενο 'ἀνὴρ' εντάσσει το υποκείμενο 'Σωκράτης' σε μία κατηγορία, σ' εκείνη των 'ανδρών'. Αν όμως πω 'ο Σωκράτης ἐστὶν ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ', τότε κατηγορούμενο θεωρείται το έναρθρο ουσιαστικοποιημένο επίθετο 'ὁ ἀγαθός', διότι αυτή η λέξη όχι μόνο κατηγοριοποιεί το υποκείμενο 'Σωκράτης', αλλά του δίνει και μία ξεχωριστή θέση, μια ιδιαιτερότητα ως έμφαση, η οποία το κάνει να εξαιρείται από ένα σύνολο 'ανδρών', ενώ η λέξη 'ἀνὴρ' λειτουργεί *παραθετικά* (Kühner, 641A). Το γεγονός ότι το άρθρο κάνει το επίθετο – κατηγορούμενο να φαντάζει ως κάτι το ξεχωριστό και το ιδιαίτερο, αναγκάζει την γενική που βρίσκεται δίπλα στο έναρθρο αυτό επίθετο – κατηγορούμενο να λειτουργεί πλέον ως *διαιρετική*. Για παράδειγμα στην έκφραση 'οὗτος ἐστὶν ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων', το έναρθρο κατηγορούμενο 'ὁ δῆμος' είναι το 'μέρος' και η γενική που ακολουθεί είναι το 'όλον', δηλ. η γενική είναι *διαιρετική*: το νόημα της φράσης αυτής είναι πως (αυτή εδώ είναι η ομάδα των λαϊκών ανθρώπων «δῆμος» ανάμεσα στην κοινωνία της Αθήνας (Kühner, 645, 3). Αν τώρα στην θέση του ενάρθρου κατηγορουμένου βρεθεί ένα επίθετο *συγκριτικού* ή *υπερθετικού* βαθμού, συμβαίνουν ακριβώς τα ίδια πράγματα: η γενική δίπλα στο κατηγορούμενο αυτό είναι *διαιρετική*. Π.χ. αν πω 'Σωκράτης ἐστὶ ὁ σοφώτερος τῶν Ἀθηναίων' ή πάλι 'Σωκράτης ἐστὶ ὁ σοφώτατος τῶν Ἑλλήνων' τα έναρθρα κατηγορούμενα καθιστούν το υποκείμενο 'Σωκράτης' ως κάτι το ξεχωριστό, το ιδιαίτερο, δηλ. το «μέρος», οπότε η γενική που ακολουθεί θεωρείται πλέον το «σύνολο», απ' όπου γίνεται αυτή η *εξαίρεση*, και θεωρείται συντακτικά ως *διαιρετική*, έστω κι αν προηγούνται επίθετα *συγκριτικού* ή *υπερθετικού* βαθμού.

Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ

Με βάση τις πιο πάνω παρατηρήσεις μπορούμε να προχωρήσουμε στην διερεύνηση της Γενικής Πτώσης, όταν εκείνη εξαρτάται από επίθετο ή επίρρημα *συγκριτικού* ή *υπερθετικού* βαθμού. Η πρόταση: 'ὁ Σωκράτης ἐστὶ σοφός', μπορεί να πάρει τις εξής πιθανές μορφές στον *συγκριτικό* και *υπερθετικό* βαθμό:

- a. ὁ Σωκράτης ἐστὶ σοφώτερος πάντων τῶν Λακεδαιμονίων.
- b. ὁ Σωκράτης ἐστὶ ὁ σοφώτερος πάντων τῶν Ἀθηναίων/φιλοσόφων/Ἑλλήνων/ανθρώπων/Λακεδ.
- c. ὁ Σωκράτης ἐστὶ σοφώτατος πάντων τῶν Ἀθηναίων/φιλοσόφων/Ἑλλήνων/ανθρώπων/Λακεδαιμ.
- d. ὁ Σωκράτης ἐστὶ ὁ σοφώτατος πάντων τῶν Ἀθηναίων/φιλοσόφων/Ἑλλήνων/ανθρώπων/Λακεδ.

(a) στην πρόταση αυτή έχουμε κλασσική σύγκριση με επίθετο *συγκριτικού* βαθμού άναρθρο, όπου α' όρος σύγκρισης είναι 'ὁ Σωκράτης' και β' μόνο η γενική 'τῶν Λακεδαιμονίων', διότι είναι η μόνη γενική που δεν αποτελεί 'Γένος' για τον α' όρο, ενώ συγχρόνως είναι και έννοια 'παράλληλη' με τον α' όρο. Αντιθέτως οι άλλες γενικές 'Ἀθηναίων / φιλοσόφων/Ἑλλήνων/ανθρώπων', δεν μπορούν να γίνουν β' όροι σύγκρισης, διότι αποτελούν έννοιες 'Γένους' για τον α' όρο σύγκρισης, κάτι που δεν επιτρέπεται στην σύγκριση. Η γενική 'τῶν Λακεδαιμονίων' είναι *συγκριτική*.

(b) στην πρόταση αυτή έχουμε πάλι επίθετο *συγκριτικού* βαθμού, μόνο που τώρα είναι έναρθρο. Η δύναμη του άρθρου, όπως είδαμε, είναι τόσο μεγάλη, ώστε μετατρέπει το επίθετο σε ουσιαστικό, και συγχρόνως του δίνει μια μοναδικότητα, μια εξαίρεση με βάση τις ιδιότητές του. Όταν μια έννοια παρουσιάζεται με τόσο εξαιρετικές ιδιότητες, τότε αποκλείεται κάθε δυνατότητα σύγκρισής της με άλλες 'παράλληλες', διότι αυτή η διάκριση την καθιστά μοναδική, και ως τέτοια δεν προσφέρεται για σύγκριση, αλλά μόνο διαίρεση. Συνεπώς όταν έχουμε έναρθρο *συγκριτικού* βαθμού επίθετο, δεν υπάρχει σύγκριση, αλλά *διαίρεση*, και οι γενικές που ακολουθούν είναι *διαιρετικές*. Εξ άλλου εδώ οι γενικές που ακολουθούν, αποτελούν έννοιες 'Γένους' για το υποκείμενο 'Σωκράτης', κάτι που στην σύγκριση δεν επιτρέπεται να γίνεται: δηλ. στην σύγκριση ο β' όρος δεν πρέπει να είναι έννοια 'Γένους' του α' όρου, όπως συμβαίνει εδώ. Το νόημα λοιπόν εδώ είναι ότι 'ὁ Σωκράτης εἶναι ἕνας ἄνθρωπος με εξαιρετικά διακεκριμένη σοφία ανάμεσα σε Ἀθηναίους, Φιλοσόφους, Ἑλληνες' (Kühner, 622, σημ.4).

(c) εδώ έχουμε μια πρόταση με *υπερθετικού* βαθμού επίθετο, που είναι άναρθρο. Όταν ένα όνομα επίθετο ή ουσιαστικό είναι άναρθρο, τότε παρουσιάζεται ως κάτι το αόριστο, ασαφές, μη προσδιορισμένο. Δηλ. εδώ το επίθετο αυτό, αν και *υπερθετικού* βαθμού, μοιάζει με ένα αντίστοιχο *συγκριτικού* βαθμού. Αυτή η ασάφεια και αοριστία το κάνει να γέρνει προς την πλευρά της σύγκρισης, οπότε και οι γενικές που ακολουθούν θεωρούνται ως *Συγκριτικές* (Kühner, 21,1). Το νόημα είναι πως 'ὁ Σωκράτης ἐκδήλωνε τα χαρακτηριστικά της «σοφίας» με πολύ πιο επιτυχημένο τρόπο, απ' ό,τι όλοι οι άλλοι, και ότι η απόσταση μεταξύ τους ήταν τεράστια'.

(d) τέλος έχουμε την τελευταία πρόταση, όπου εμφανίζεται ένα επίθετο υπερθετικού βαθμού, που όμως είναι έναρθρο. Όπως έχουμε πει, το άρθρο ουσιαστικοποιεί τα επίθετα και τα κάνει να φαίνονται πολύ συγκεκριμένα σ' ό,τι δηλώνουν. Και ό,τι δηλώνεται ως εξαιρετικά συγκεκριμένο και διακεκριμένο, τότε δεν μπορεί να τεθεί σε σύγκριση με κάτι άλλο, παρά μόνο να αποτελέσει αντικείμενο *διαίρεσης*. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο οι γενικές που ακολουθούν είναι διαιρετικές. Το νόημα εν προκειμένω είναι ότι κάποιος εκδηλώνει την έννοια της 'σοφίας' τόσο πολύ, ώστε να είναι αδύνατον για του υπόλοιπους ενός συνόλου να τον πλησιάσουν. Για να γίνει πιο κατανοητή η χρήση του υπερθετικού βαθμού όταν είναι έναρθρος, ας δούμε τις πιο κάτω προτάσεις:

- I. 'Ο Σωκράτης ἐστὶν σοφός. (ο Σωκράτης είναι σοφός)
- II. 'Ο Σωκράτης ἐστὶν ὁ σοφὸς τῶν Ἀθηναίων (ο Σωκράτης είναι ο σοφός μέσα στην Αθήνα)
- III. 'Ο Σωκράτης ἐστὶν ὁ σοφώτερος τῶν Ἀθηναίων (ο Σωκράτης είναι ο πιο σοφός μέσα στην Αθήνα)
- IV. 'Ο Σωκράτης ἐστὶν ὁ σοφώτατος τῶν Ἀθηναίων (ο Σωκρ. είναι στον υπέρτατο βαθμό σοφός μέσα στην Αθήνα)

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΜΕ ΕΠΙΘΕΤΟ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΥ ΒΑΘΜΟΥ ΑΝΑΡΘΡΟ, όπου η Γενική είναι Συγκριτική

Ξεν. Οικ. 7,42,2 «ἐὰν βελτίων ἐμοῦ φανῆς» (ἐὰν αποδειχθεῖς καλύτερος σε σύγκριση με ἐμένα)

Ξεν. Κύρ. Παιδ. 8,1,37 «ὅστις μὴ βελτίων εἴη τῶν ἀρχομένων» (ὅποιος δεν είναι καλύτερος σε σύγκριση με εκείνους οι οποίοι εξουσιάζονται)

Ξεν. Κύρ. Παιδ. 1,5,8 «οἱ πρόγονοι χείρονες μὲν ἡμῶν οὐδὲν ἐγένοντο» (οι πρόγονοί μας σε τίποτε δεν αποδείχθηκαν χειρότεροι σε σύγκριση με ἐμάς)

Ευρ. Μήδ. 965 «χρυσὸς δὲ κρείσσων μυρίων λόγων βροτοῖς» (ο χρυσὸς ἀξίζει περισσότερο συγκριτικά με χιλιάδες λόγια στο μυαλό των ανθρώπων)

Αριστοφ. Πλ. 363 «εἰσὶ τοῦ κέρδους ἅπαντες ἥσσονες» (ὅλοι οι ἄνθρωποι ἀποδεικνύονται κατώτεροι συγκριτικά με το κέρδος)

Ξεν. Ανάβ. 1,2,25 «ἡ Σουενέσιος γυνὴ προτέρα Κύρου... ἀφίκετο» (η σύζυγος του Σουέννεση ἐφτάσε γρηγορότερα συγκριτικά με τον Κύρο).

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΜΕ ΕΠΙΘΕΤΟ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΥ ΒΑΘΜΟΥ ΕΝΑΡΘΡΟ, όπου η Γενική είναι Διαιρετική

Ξεν. Ελλ. 4,4,16 «οἱ νεώτεροι τῶν Λακεδαιμονίων ἀπέκτειναν τινὰς αὐτῶν» (οι πιο νέοι ἀνάμεσα στους Λακεδαιμόνιους σκότωσαν ορισμένους απ' αυτούς).

Το υποκείμενο της πρότασης, 'οἱ νεώτεροι' είναι έννοια 'Γένους', και η γενική 'Λακεδαιμονίων' είναι έννοια 'Είδους', συνεπώς δεν μπορεί ἐδῶ η γενική να είναι συγκριτική, ὅπως ἔχουμε δει πιο πάνω, ἀλλὰ 'διαιρετική'. 'οι πιο νέοι (Λακεδαιμόνιοι) ἀνάμεσα στους Λακεδαιμόνιους σκότωσαν ορισμένους απ' αυτούς'.

Ξεν. Περί Ἱππ. 1,1 «βουλόμεθα καὶ τοῖς νεωτέροις τῶν φίλων δηλῶσαι» (θέλουμε να κάνουμε γνωστὸ και στους νεώτερους ἀνάμεσα στους φίλους μας...). Ομοίως κι ἐδῶ 'τοῖς νεωτέροις' είναι έννοια 'Είδους', και 'τῶν φίλων' είναι έννοια 'Γένους', ὁπότε η σύγκριση ἀποκλείεται, και η γενική είναι διαιρετική.

Θουκ. 2,11,1 «καὶ ἡμῶν αὐτῶν οἱ πρεσβύτεροι οὐκ ἄπειροι πολέμων εἰσὶν». Η φράση αὐτή είναι ἀπόσπασμα της ομιλίας του Λακεδαιμόνιου βασιλιά, Αρχίδαμου, προς ομάδα στρατιωτῶν 'και ὅσοι είναι μεγαλύτερης ηλικίας ἀνάμεσά μας, δεν είναι ἀπειροι ἀπὸ πολέμους'. Ομοίως κι ἐδῶ 'οἱ πρεσβύτεροι' είναι 'Είδος' και 'ἡμῶν αὐτῶν' (= είναι 'Γένος', ὁπότε η σύγκριση ἀποκλείεται. Η γενική είναι πλέον διαιρετική.

Θουκ. 4,44,4 'ἐβοήθησαν δὲ καὶ οἱ ἐκ τῆς πόλεως πρεσβύτεροι τῶν Κορινθίων αἰσθόμενοι τὸ γεγενημένον' 'βοήθησαν ἐπίσης και ὅσοι ἦταν μεγαλύτερη στην ηλικία ἀνάμεσα στους Κορινθίους'. 'οἱ .. πρεσβύτεροι' ἦταν κι ἐκείνοι Κορίνθιοι, ὁπότε είναι αδύνατον η γενική να είναι διαιρετική, διότι τότε πρέπει να μεταφράσουμε ὅτι 'βοήθησαν ὅσοι Κορίνθιοι ἦταν μεγαλύτεροι στην ηλικία απ' ὅ,τι οι Κορίνθιοι', πράγμα που είναι λάθος.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΜΕ ΕΠΙΘΕΤΟ ΥΠΕΡΘΕΤΙΚΟΥ ΒΑΘΜΟΥ ΑΝΑΡΘΡΟ, όπου η Γενική είναι Συγκριτική

Ξεν. Κύρ. Παιδ. 7,1,18 «ὅπως δὲ κράτιστοι φανεῖσθε τῶν ἐπὶ τοῖς ἅρμασι» (να αποδειχθεῖτε στον υπέρτατο βαθμὸ ἱκανοὶ σε σύγκριση με εκείνους που βρίσκονται πάνω στα ἄρματα)

Ξεν. Ανάβ. 3,1,24 «φάνητε τῶν λοχαγῶν ἄριστοι καὶ τῶν στρατηγῶν ἀξιοστρατηγότεροι» (να αποδειχθεῖτε στον υπέρτατο βαθμὸ ἀνδρείοι σε σύγκριση με τους λοχαγούς, και στον ὑψιστο βαθμὸ ἱκανοὶ διοικητές σε σύγκριση με τους στρατηγούς) Στο παράδειγμα αυτό συνυπάρχει ἀναρθρος υπερθετικός και ἀναρθρος συγκριτικός βαθμὸ ἐπιθέτου ως κατηγορούμενα. Και οι δύο γενικές, 'τῶν λοχαγῶν' & 'τῶν στρατηγῶν' εἶναι διαιρετικές.

Πλ. Τίμ. 29a5 «ὁ μὲν γὰρ [κόσμος] κάλλιστος τῶν γεγονότων [ἐστὶ]» (κι αὐτός ἐδῶ ο κόσμος εἶναι στον ὑψιστο βαθμὸ καλὸς συγκριτικά με ὅλους ὅσοι ἔχουν υπάρξει).

Διον. Αλικαρ. Περί Συνθ. Ονομ. 25,154 «ὅν ἐγὼ κράτιστον ἀποφαίνομαι πάντων λόγων» (ἐγὼ ἀποδεικνύω ὅτι αὐτός ἐδῶ ο λόγος εἶναι στον ὑψιστο βαθμὸ σημαντικός συγκριτικά με ὅλους τους ἄλλους)

Σοφ. Ο.Τ. 334 'ὦ κακῶν κάκιστε' το ἴδιο στον Αριστοφ. Πλούτος 184 'ὦ μιαρῶν μιαρῶτατε'

Για περισσότερα παραδείγματα στο ἴδιο θέμα (Kühner, §349d,1).

Ξεν. Κύρ. 3,1,42 'πάντων τῶν δεινῶν ὁ φόβος μάλιστα καταπλήττει τὰς ψυχάς' (ο φόβος εἶναι ἐκεῖνος ο ο-ποῖος στον ὑψιστο βαθμὸ συγκριτικά με ὅλες τις συμφορές χτυπάει περισσότερο τις ψυχές των ἀνθρώπων)

Ξεν. Απομν. 4,5,1 'Σωκράτης προετρέπετο πάντων μάλιστα τοὺς συνόντας πρὸς ἐγκράτειαν' (ο Σωκράτης ἦταν ἐκεῖνος που στον ὑψιστο βαθμὸ συγκριτικά με ὅλους τους ἄλλους ἀνθρώπους παρᾶκινούσε τους συνομιλητές τους να εἶναι ἐγκρατεῖς)

Πλ. Πρωτ. 342a 'φιλοσοφία γὰρ ἐστὶ παλαιότατη καὶ πλείστη τῶν ἐλλήνων ἐν Κρήτῃ τε καὶ ἐν Λακεδαίμονι, καὶ σοφισταὶ πλείστοι τῆς γῆς ἐκεῖ εἰσιν' (η φιλοσοφία εἶναι στον ὑψιστο βαθμὸ και ἀρχαία και καλλιεργη-μένη στην Κρήτη και στην Σπάρτη συγκριτικά με οποιονδήποτε ἄλλο μέρος στην Ελλάδα. Και οι σοφιστές εἶναι συγκεντρωμένοι ἐκεῖ στον υπέρτατο βαθμὸ συγκριτικά με ὅποιο ἄλλο μέρος του κόσμου).

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΜΕ ΕΠΙΘΕΤΟ ΥΠΕΡΘΕΤΙΚΟΥ ΒΑΘΜΟΥ ΕΝΑΡΘΡΟ, ὅπου η Γενική εἶναι Διαιρετική

Θουκ 1.1. 'Θουκυδίδης...ξυνέγραψε τὸν πόλεμον...ἐλπίσας μέγαν τε ἔσεσθαι καὶ ἀξιολογώτατον τῶν προγεγενημένων' (...επειδὴ πίστευε ὅτι θα ἐξελισσόταν μέγας, ἀλλά και στον ὑψιστο βαθμὸ σημαντικός συ-γκριτικά με ὅλους τους πολέμους, ὅσοι εἶχαν προηγηθεῖ). Εδῶ ἔχουμε την γενική 'προγεγενημένων' να εξαρτάται ἀπὸ δύο διαφορετικὰ ἐπίθετα, ἀπὸ ἓνα θετικού και ἓνα υπερθετικού βαθμοῦ. Και στις δύο περιπτώσεις εἶναι διαιρετική

Πλ. Πολ. 416b 'τὴν μεγίστην τῆς εὐλαβείας παρεσκευασμένοι ἄν εἶεν' (=την μεγαλύτερη ἀνάμεσα σε ὅλες τις 'εὐλάβειες' πιθανόν να προετοιμάσουν)

P, 80 'Τρώων τὸν ἄριστον ἔπεφνεν' (=σκότωσε τον καλύτερο ἀνάμεσα στους Τρώες)

Ισοκρ. Ευαγ. 70,5 'τῶν μὲν γὰρ ἡμιθέων τοὺς πλείστους καὶ τοὺς ὀνομαστοτάτου εὐρήσομε ταῖς μεγίσταις συμφοραῖς περιπεσόντας' (θα ἀνακαλύψουμε ὅτι οι πιο πολλοὶ και πιο ξακουστοὶ ἀπὸ τους ἡμίθεους ἐπέσαν σε πολὺ μεγάλες δυστυχίες).

Δημοσθ. Περί των πρὸς Αλέξανδρ. συνθ. 10,7 'ἐκβαλὼν τῶν πολιτῶν τοὺς πλείστους' (=αφροῦ ἐδίωξε τους πε-ρισσότερους ἀπὸ τους πολίτες)

Ισοκρ. Πανηγ. 16,3 'τοὺς πλείστους αὐτῶν διειλήφασιν' (=ἄρπαξαν τους περισσότερους ἀπ' αὐτούς)